

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора, заслуженого юриста України Музичука Олександра Миколайовича на дисертацію Цибенка Олексія Володимировича «Адміністративно-правові засади охорони здоров'я матері та дитини в Україні», поданої на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

Ступінь актуальності обраної теми. Дисертаційна робота Цибенка Олексія Володимировича на тему «Адміністративно-правові засади охорони здоров'я матері та дитини в Україні» присвячена надзвичайно актуальному науковому питанню, що має важливе практичне, гуманітарне та державницьке значення. В умовах соціальної нестабільності, демографічної кризи та загроз, пов'язаних з тривалим збройним конфліктом, проблема охорони здоров'я найбільш уразливих категорій населення – матерів і дітей – набуває особливої гостроти. Здоров'я цієї категорії громадян є не лише об'єктом правового захисту, але й визначальним фактором збереження національного генофонду та сталого розвитку держави. Саме тому дослідження адміністративно-правових засад, що забезпечують реалізацію права на охорону здоров'я матері та дитини, відповідає сучасним пріоритетам правової політики України та стратегічним документам у сфері охорони здоров'я і національної безпеки.

Особливої ваги актуальність обраної теми набуває в контексті децентралізації державного управління та трансформації системи охорони здоров'я. Перерозподіл повноважень між центральними органами виконавчої влади та місцевим самоврядуванням зумовлює необхідність оновлення правових механізмів реалізації адміністративних функцій у сфері захисту материнства та дитинства.

Окрему вагу роботі надає той факт, що дисертант здійснив ґрунтовний аналіз численних нормативно-правових актів як національного, так і міжнародного рівня, систематизувавши підходи до правового забезпечення охорони здоров'я матері та дитини. Він не лише виявив існуючі прогалини у

законодавстві, а й запропонував цілісну модель вдосконалення адміністративно-правових засад в цій сфері. Це підтверджує як наукову новизну роботи, так і її прикладну значущість рецензованої дисертації.

Таким чином, тема дисертаційного дослідження Цибенка Олексія Володимировича є важливою не лише для розвитку юридичної науки взагалі і науки адміністративного права зокрема, а й має високу практичну спрямованість та соціальну значущість. Дисертаційна робота спрямована на вирішення важливих теоретико-правових та практичних питань, що дозволить забезпечити якісне вдосконалення законодавства, а також підвищити рівень довіри до медичної системи України.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації та їх достовірність не викликає сумнівів, оскільки вони ґрунтуються на усталених та апробованих положеннях адміністративно-правової науки.

Тематика дослідження відповідає Цілям сталого розвитку України на період до 2030 року, визначеним Указом Президента України від 30 вересня 2019 р. № 722/2019; Стратегії людського розвитку, затвердженій Указом Президента України від 2 червня 2021 р. № 225/2021; Стратегії розвитку системи охорони здоров'я на період до 2030 року та Операційному плану заходів з її реалізації у 2025–2027 роках, схваленим розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 січня 2025 р. № 34-р; Стратегії демографічного розвитку України на період до 2040 року, схваленій розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2024 р. № 922-р; Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2021–2025 роки, затвердженій постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 26 березня 2021 р. № 12-21.

Отримані автором наукові результати та висновки дисертації характеризуються високим рівнем обґрунтованості і достовірності, що забезпечено використанням комплексу філософських, загальнонаукових та спеціально-наукових методів, принципів та підходів, що відповідають

визначеним меті та завданням наукового пошуку. Для досягнення мети та вирішення поставлених завдань у роботі було використано комплекс методів пізнання, зокрема теоретичного пізнання сходження від абстрактного до конкретного, системного аналізу, статистичний та емпіричний методи, метод наукового узагальнення та прогнозування, аксіологічний та гносеологічний, порівняльно-правовий, логічні методи, такі як аналізу й синтезу, а також низку інших методів та засобів.

Про високий рівень обґрунтованості і достовірності наукових положень, висновків та рекомендацій дисертаційної роботи свідчить їх апробація на трьох регіональних, всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях.

Наукова праця О. В. Цибенка є самостійною і завершеною. Автор безперечно досяг мети, яка полягала в розкритті змісту та особливостей адміністративно-правових засад охорони здоров'я матері та дитини в Україні, розроблення комплексних практичних рекомендацій щодо розвитку національної адміністративно-правової науки й удосконалення медичного законодавства.

Дисертантом успішно сформульовано перелік завдань, пов'язаних із необхідністю: охарактеризувати поняття і сутність здоров'я матері та дитини як об'єкта державного захисту в Україні; висвітлити сучасний стан адміністративно-правового регулювання охорони здоров'я матері та дитини в Україні; визначити гарантії охорони здоров'я матері та дитини в Україні; охарактеризувати медичне забезпечення вагітних жінок та новонароджених в Україні; розкрити особливості медичної допомоги дітям та підліткам в Україні; з'ясувати особливості медико-соціальної допомоги і спеціального догляд для дітей з дефектами фізичного або психічного розвитку; охарактеризувати контроль за охороною здоров'я дітей та проведенням оздоровчих заходів; здійснити порівняльний аналіз охорони здоров'я матері та дитини в державах – членах Європейського Союзу; окреслити та

узагальнити перспективи удосконалення охорони здоров'я матері та дитини в Україні в організаційно-правовому вимірі.

Зміст дисертації відповідає поставленій меті та відображає логіку дослідження. Викладені в роботі наукові положення, висновки та рекомендації підкріплені результатами аналізу достатньої кількості джерел і наукових матеріалів. Крім врахування думок вітчизняних та закордонних науковців з досліджуваних питань, автор вміло викладає власне бачення важливих правових явищ, причин та умов, що на них впливають. Текст дисертації відповідає змісту, розкриває тему, засвідчує логічність і завершеність дослідження. Анотація дисертації відповідає встановленим вимогам та є узагальненим коротким викладом її основного змісту, в якій представлені основні результати дослідження із зазначенням наукової новизни та практичного значення, що дає повне уявлення про виконану роботу.

Ознайомлення з науковими положеннями, висновками та пропозиціями О. В. Цибенка дає підстави стверджувати про дотримання наукового стилю викладу матеріалів, коректності формулювань, уваги до деталей та професіоналізму. Матеріал дисертації викладено грамотно, логічно, послідовно у зрозумілій і доступній формі. Це забезпечило обґрунтованість і достовірність сформульованих у дисертації наукових положень, висновків і рекомендацій.

Наукова новизна одержаних результатів. Зі змісту дисертаційного дослідження, а також опублікованих дисертантом наукових праць вбачається, що основні наукові положення, висновки і пропозиції сформульовані автором самостійно, відображають його особистий внесок щодо удосконалення сутності та особливостей адміністративно-правових засад охорони здоров'я матері та дитини, характеризуються науковою новизною.

До найбільш вагомих з точки зору наукової новизни слід віднести сформульоване авторське розуміння поняття «здоров'я» як багатоаспектної категорії, що є запорукою розвитку держави і суспільства.

Здобувачем справедливо наголошено на особливому значенні для сталого розвитку держави охорони здоров'я матері і дитини, оскільки воно є основою здорового суспільства. При цьому поняття «материнство» слушно розглядається як фізіологічний, соціальний та правовий стан жінки щодо дитини. А виокремлення заходів щодо охорони здоров'я матері зумовлене її фізіологічним станом під час вагітності та народження дитини.

Дисертант досить ґрунтовно охарактеризує поняття «здоров'я матері», розуміючи його у двох значеннях: як складову «здоров'я дитини», що охороняється державою від моменту зачаття, та як самостійний об'єкт державного захисту. До того ж він підкреслює, що здоров'я матері безпосередньо пов'язано із категорією «жіночого репродуктивного здоров'я».

Слід позитивно охарактеризувати наявність термінологічного різноманіття в тексті дисертації, що напевно зумовлене віковими потребами дітей, станом їхнього здоров'я та правовим статусом. Зокрема, сформульовано визначення таких понять, як правове регулювання охорони здоров'я матері та дитини в Україні, адміністративно-правове регулювання надання медичної допомоги дітям в Україні, адміністративно-правове регулювання спеціального догляду за дітьми з інвалідністю у спеціалізованих закладах освіти, адміністративно-правове регулювання контролю за охороною здоров'я дітей тощо. Крім того, досліджено і переосмислено зміст таких понять, як «дитина», «новонароджений», «діти раннього віку», «діти молодшого віку», «підлітки» та проаналізовано особливості заходів з охорони здоров'я для кожної з цих категорій.

Слід підтримати позицію здобувача щодо необхідності ухвалення окремого закону про права пацієнтів, у якому були б системно врегульовані механізми реалізації та захисту відповідних прав, а також передбачено спеціальний розділ, присвячений охороні й захисту прав матері та дитини з урахуванням специфічного стану жінки в періоди вагітності, пологів та післяпологової адаптації.

Доволі цікавою є пропозиція автора дослідження, що удосконалення адміністративно-правового регулювання медичної допомоги вагітним жінкам і новонародженим можливе шляхом: 1) закріплення в положеннях про обласні управління охорони здоров'я чітких повноважень і завдань щодо забезпечення медичної допомоги вагітним жінкам і новонародженим; 2) розроблення примірної статуту пологового будинку та закладу охорони здоров'я; 3) об'єднання примірної статуту перинатального центру 2011 р. та положення про перинатальний центр II рівня 2013 р. в єдиний підзаконний нормативно-правовий акт.

Слід також погодитися зі здобувачем, що відносини, пов'язані з охороною здоров'я матері та дитини, регулюються нормами різних галузей права. Водночас саме норми адміністративного права закріплюють адміністративно-правові засади державного управління у сфері охорони дитячого і материнського здоров'я, статус закладів охорони здоров'я, умови фінансування медичних послуг, які надаються матерям та їх дітям тощо.

Заслуговує на увагу визначення запропоновані автором заходи для вдосконалення адміністративно-правового регулювання контролю за охороною здоров'я дитини, а саме: а) розроблення окремого наказу МОЗ України щодо порядку формування комісій для проведення планових і позапланових перевірок дотримання ліцензійних умов провадження медичної практики в закладах охорони здоров'я; б) включення до переліку питань, що підлягають контролю під час перевірки закладу охорони здоров'я, окремих аспектів, які необхідно з'ясувати саме під час перевірки дитячого закладу охорони здоров'я; в) деталізація повноважень керівництва закладу охорони здоров'я щодо контролю за дотриманням норм медичного законодавства під час надання медичної допомоги дітям; г) запровадження процедури ліцензування закладів оздоровлення та відпочинку дітей, а також умов здійснення державного нагляду за дотриманням ліцензійних умов оздоровчої діяльності.

Варто підкреслити, що дисертант не лише проаналізував зарубіжний досвід охорони здоров'я матері та дитини, а й запропонував низку ініціатив з метою їх можливого запозичення та впровадження в Україні, зокрема: створення Національного реєстру осіб, зачатих від донора; розроблення МОЗ України плану дій щодо здоров'я жінок, зокрема психічного, на 5–10 років; заснування державного лікувального центру допоміжних репродуктивних технологій.

Загалом наукові положення, що сформульовані в дисертації та в опублікованих працях О. В. Цибенка, містять елементи наукової новизни та в значній мірі вдосконалюють сучасне наукове пізнання сутності та особливостей адміністративно-правових засад охорони здоров'я матері та дитини в Україні.

Оцінка змісту дисертації та її оформлення. Вивчення змісту дисертації та наукових публікацій автора засвідчують достатній рівень компетентності здобувача у ключових питаннях обраної теми; обґрунтованість його підходів до визначеної мети, завдань, об'єкта, предмета, структури та методів дослідження. Висновки та пропозиції, представлені в дисертації, визначаються високим рівнем їх обґрунтованості та системності викладення, що свідчить про високий рівень науково-практичної підготовки здобувача та значні здобутки у самостійному науковому пошуку. Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертації.

Зміст і структура дисертаційного дослідження відповідає меті та завданням, сформульованим дисертантом у вступі, а також відображають актуальність дослідження та його наукову новизну. Дисертація характеризується логічним змістовним наповненням, структура якого забезпечує комплексність та системність отриманих науково цінних результатів. Жодних порушень академічної доброчесності не виявлено.

Дисертація О. В. Цибенка містить вагомі результати, які в сукупності вирішують важливе наукове завдання, а також забезпечують розв'язання

цілого ряду практичних питань. Викладені у ній положення створюють підґрунтя для подальших наукових досліджень, вдосконалення праворозуміння та правозастосування.

Беззаперечним є і практичне значення дисертації, оскільки висновки і пропозиції проведеного дослідження можуть бути використані у правозастосовній діяльності, зокрема для удосконалення практичної діяльності суб'єктів владних повноважень щодо охорони здоров'я матері та дитини.

Повнота викладу основних результатів дисертації в опублікованих працях. Результати дослідження повною мірою відображені в наукових статтях і тезах доповідей автора на конференціях та семінарах, що загалом свідчить про достатній рівень апробації. Основні теоретичні положення, висновки і практичні результати, отримані в процесі роботи над дисертацією, опубліковано в дев'яти наукових публікаціях за темою дослідження: п'яти статтях, опублікованих у фахових наукових виданнях України, одній – в іноземному науковому періодичному виданні та трьох тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Дискусійні положення дисертаційного дослідження. Надаючи загальну позитивну оцінку дисертаційному дослідженню, слід вказати на окремі недоліки та дискусійні положення, що містяться в тексті роботи.

1. По тексту дисертації автор часто звертається до розгляду здоров'я матері та дитини як єдиної категорії. Це підтверджується, зокрема, самою назвою підрозділу 1.1 «Поняття і сутність здоров'я матері та дитини як об'єкт державного захисту в Україні». Виникає питання: чому здобувачем обрано саме такий підхід і чому «здоров'я матері» та «здоров'я дитини» не розглядалися у роботі окремо?

2. У підрозділі 1.2 «Сучасний стан адміністративно-правового регулювання охорони здоров'я матері та дитини в Україні» автор наводить поняття правового регулювання охорони здоров'я матері та дитини в Україні, під яким пропонує розуміти здійснюване суб'єктами владних повноважень

упорядкування суспільних відносин у сфері охорони здоров'я матері та дитини за допомогою норм права та спрямоване на створення належних умов і гарантій для реалізації відповідного права. Натомість поняття «адміністративно-правового регулювання» охорони здоров'я матері та дитини у роботі не наведено. У зв'язку з цим під час публічного захисту цікаво почути обґрунтування авторської позиції з цього приводу.

3. У підрозділі «1.3. Гарантії охорони здоров'я матері та дитини в Україні» здобувач зазначає, що якісна медична допомога жінкам під час вагітності та пологів повинна ґрунтуватися на основоположних правах людини з урахуванням їх особливого (уразливого) стану та перераховує відповідні права. Однак у дисертації не знайшло належного обґрунтування, яким чином буде забезпечена реалізація відповідних прав.

4. Розглядаючи у підрозділі 2.4 «Контроль за охороною здоров'я дітей та проведенням оздоровчих заходів» суб'єктів владних повноважень у сфері охорони здоров'я матері та дитини, автор аналізує діяльність Міністерство охорони здоров'я України, Міністерство соціальної політики України. При цьому поза увагою дисертанта залишилась діяльність Державної служби України у справах дітей. Цікаво дізнатися чому в роботі не було проаналізовано повноваження цього органу щодо охорони оздоровлення дітей та їх охорони здоров'я загалом.

5. Враховуючи розпочату проти України у лютому 2022 року повномасштабну збройну агресію та триваючу дію воєнного стану, у роботі було б доцільно передбачити окремий підрозділ, присвячений охороні здоров'я матері і дитини в умовах дії правового режиму воєнного стану.

Однак, незважаючи на наявність дискусійних положень в дисертації, що свідчить про складність та актуальність досліджуваної теми та авторський підхід до розв'язання окреслених науково-практичних проблем, викладені зауваження суттєво не впливають на позитивну оцінку дисертаційної роботи.

Загальний висновок. На підставі викладеного можна зробити такий висновок.

Дисертація «Адміністративно-правові засади охорони здоров'я матері та дитини в Україні», подана на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право, є завершеною працею, в якій отримано нові науково-обґрунтовані результати, що вирішують конкретне наукове завдання, яке має суттєве значення для науки адміністративного права, у зв'язку з чим відповідає паспорту спеціальності 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» та вимогам п.п. 9, 11, 12 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а її автор, Цибенко Олексій Володимирович, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент:

**проректор Харківського національного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України**



Олександр МУЗИЧУК